

Két későantik publikációs lista (Az Augustinus-bibliográfia kialakulásának kezdeteiről a *Retractationes* és az *Indiculum* alapján)

Óbis Hajnalka

egyetemi adjunktus, PhD, Károli Gáspár Református Egyetem BTK
Történettudományi Intézet Ókortörténeti és Segédtudományi Tanszék
ohajnalka@yahoo.com

Aurelius Augustinus, hippói püspök könyvtárnyi művet írt élete folyamán, amelyeknek számontartása és elolvasása már a kortársakat is kihívás elé állította. Ezekben a művekben nyomom követhetjük intellektuális fejlődését, filozófiai nézeteinek formálódását és álláspontját a különböző, katolikus kereszténységgel és eretnekségekkel kapcsolatos vitákban. Idős korában 427 és 430 között idejének nagy részét arra szánta, hogy eddig műveit újraolvassa, listába foglalja, kijavítsa.

Ebben a nagy munkában segítségére voltak szerzetestársai a hippói monostorban valamint egy *notariusokból*, egyházi írástudókból álló titkári apparátus, amely információs üzemként a háttérrel adta ehhez a munkához ugyanúgy, mint az augustinusi művek másolásához és terjesztéséhez. A folyamat közben írt, pontosabban diktált egy művet *Retractationes (Felülvizsgálatok)* címmel, amellyel ugyanúgy új műfajt teremtett, mint a Vallomások című művével. Ez egy prologusból és két könyvből álló mű, amelyben 232 könyv terjedelmű 93 db művét sorolja fel az öreg hippói püspök, összegyűjti benne a megtérése óta írott és publikált műveit a *Szentbeszéd*ek és a *Levelek* kivételével. Minden műnél a címével kezdi a fejezetet, és megnevezi a személyt, akinek ajánlotta, utána röviden megemlíti a mű megírásának körülményeit, célját. Ha valamiről úgy gondolja, hogy nem egyezik korábbi véleményével, akkor önkritikát gyakorol, kiegészítéseket tesz, előfordult, hogy egy sok évvel korábban félbemaradt művet befejezett ezen időszak alatt. Régi műveiből nem hagyja ki a listáról azokat sem, amelyeket kevésbé érez sikerültnek, mert úgy gondolja, lehet bennük a keresztény olvasóknak hasznos érvelés. A művekkel időrendben halad, nem témák szerint, és különösen fontosnak tartja, hogy átvizsgálja azokat a műveket, amelyeket még megtérése előtt vagy püspökségének kezdetén írt.

Az életmű kutatói számára ez a lista nem csak azért érdekes, mert kiderül belőle, mely művei nem maradtak ránk a hippói püspöknek, hanem azért is, mert benne Augustinus szigorú önkritikát gyakorol annak érdekében, hogy gondolkodásának, írásainak koherenciáját megőrizze, kimutassa. A lista azonban nem csak önvizsgálatra, hanem későbbi egyházi használatra is készült, mivel a korban így lehetett elkülöníteni a valóban Augustinus által írott műveket azoktól, amelyeket a neve alatt és tekintélyére hivatkozva terjesztettek. A listából kitűnik, hogy művein belül külön csoportként kezelte az *Epistulaet* és a *Sermones*-t, ezek későbbi kézíratos hagyományát erőteljesen befolyásolta, hogy nem ilyen gondos időrendben vagy tematikus rendben őrződtek meg az utókor számára, és részben ez teszi lehetővé, hogy ezekből ma is "új", eddig nem ismert augustinusi művek kerülhessenek elő, mint pl. a *Divjak-levelek* gyűjteménye 1981-ben vagy a *Dolbeau-szentbeszéd*ek 1990-ben. A művek listájának másik forrása a hippói püspök életrajzírójának, Possidiusnak az *Indiculum*a, amelyet az életrajza végére illesztett. Ez a katalógus aszerint csoportosítja a műveket, hogy ki ellen íródtak, a pogányok, a pelagianusok, a donatisták stb. elleni írásokról beszél. Ez a csoportosítás is nagyban befolyásolta azt a képet, ahogyan az utókor Augustinus tevékenységét megközelíti és értelmezi.